

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Малишевська І. А.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Постановка проблеми. Розвиток демократичних інститутів у державі, формування духовної культури та моральних цінностей особистості, її соціально-економічний статус значною мірою визначається рівнем освіти дітей, ставленням до них як до найвищої соціальної цінності [1]. Визнання українським суспільством пріоритету загальнолюдських цінностей вимагає від освіти нового ставлення до дітей з особливими потребами, вирішення питань їх соціалізації та інтеграції. Тому актуальним на сьогодні є розв'язання широкого спектру проблем навчання і виховання дітей з вадами психофізичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним проблемам навчання і виховання дітей з особливими потребами присвячені наукові дослідження В. Бондаря, О. Гаврилова, В. Засенка, А. Колупаєвої, С. Миронової, В. Липи, Т. Сак, В. Синьова, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.). У їх роботах акцентується увага на гальмівних факторах, що стримують ефективність процесу навчання і виховання означеної категорії осіб, пропонуються напрями його оптимізації.

Формування цілей статті. У статті аналізуються актуальні проблеми корекційної педагогіки на сучасному етапі розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток України зумовлює докорінне реформування й удосконалення національної системи освіти, потребує безперервного оновлення теоретико-методологічного підґрунтя цієї галузі. Не є виключенням у цьому контексті й корекційна освіта, пошуки нової парадигми якої мають відображення у розвитку її науково-практичної основи – корекційної педагогіки.

Корекційна педагогіка – це педагогічна наука про сутність та закономірності освіти, навчання і виховання дітей з психічними або фізичними

порушеннями, про шляхи корекції порушень їхнього психофізичного розвитку для досягнення максимально можливого рівня особистого розвитку освіти і готовності до самостійного дорослого життя. Головним завданням корекційної педагогіки є розробка методологічних, теоретичних і методичних основ системи спеціального навчання і виховання [4].

В історії науки ця галузь педагогічних знань мала різні назви – спеціальна, лікувальна, реабілітаційна, допоміжна, ортопедична, соціальна педіатрія тощо, проте її сутність від цього не змінилась. Корекційна педагогіка, як стверджує В. Синьов, корегує (покращує, виправляє) суттєво ушкоджені біологічно або соціально процеси розвитку людини [5].

Слід зауважити, що сучасна корекційна педагогіка на відміну від спеціальної педагогіки виходить за межі роботи з дітьми, які потребують корекційно-виховних впливів лише у спеціальних освітніх закладах. Корекційна педагогіка займається питаннями роботи з дітьми і дорослими з особливими потребами в умовах реабілітаційних центрів, масових освітніх і позаосвітніх закладів, сім'ї тощо.

Для розуміння й обґрунтування, як соціального так і педагогічного ставлення до людини з обмеженими можливостями здоров'я, для ствердження гуманістичної парадигми розвитку корекційної педагогіки відповідно до міжнародних норм у галузі прав людини, зокрема з особливими потребами, важливого значення набуває філософсько-аксіологічний підхід до розв'язання завдань корекційно-педагогічної діяльності. Вона потребує високої особистої відповідальності її суб'єктів, їхньої толерантності, оптимізму, наполегливості, педагогічної майстерності у ставленні до дитини з обмеженими можливостями як до цілісної особистості, носія індивідуальності, де завжди треба знайти позитивне, як до об'єкта любові, піклування і захисту [5].

Втілення Україною в життя міжнародних зобов'язань, взятих у зв'язку з ратифікацією міжнародних документів : Декларація про права дитини (1959 рік), Конвенція про права дитини (1989 рік), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 рік) потребує

невідкладних дій, спрямованих на пріоритетно ефективне вирішення проблеми дитинства взагалі та дітей з обмеженими психофізичними можливостями зокрема.

Нині корекційна освіта в Україні реформується з урахуванням прогресивних світових тенденцій:

- визначено нову методологію розвитку корекційної освіти, яка базується на гуманістичних, демократичних, антидискримінаційних цінностях і характеризується забезпеченням рівного доступу до якісної освіти осіб з особливими потребами;
- трансформація від диференціації та інституалізації до інтеграції осіб з особливими потребами;
- створено диференційовану мережу навчальних закладів, серед яких є заклади інноваційного типу (інклюзивні навчальні заклади), для дітей з особливими потребами;
- відбувається розбудова безперервної корекційної освіти, тобто освіти упродовж життя, яка забезпечує можливість особам з психофізичними вадами, постійно поглиблювати свою загальноосвітню та фахову підготовку [2].

Водночас існує ціла низка нерозв'язаних проблем, щодо навчання і виховання дітей з особливими потребами.

Актуальність розгляду зазначеного питання насамперед пов'язана з тим, що кількість дітей, які мають потребу в корекційному навчанні та вихованні невинно зростає. Дані психолого-медико-педагогічних консультацій, що функціонують в Україні, засвідчують, що дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, в Україні понад 1 млн. Це становить 12,2 % від загальної кількості дітей у країні [2].

Ось чому до основних проблем корекційної педагогіки на сучасному етапі розвитку України належать:

1. Відсутність належної ранньої діагностики, обліку та корекції розвитку дитини з особливими потребами, консультативно-методичної та переддодільної системи корекційної допомоги дітям та їх родинам.

Це призвело до того, що 70 % новонароджених дітей мають патологічні відхилення у розвитку: з них 60% -70% дітей мають соматичні порушення ще на початку свого розвитку.

У понад 80% дітей, які йдуть до школи, наявні відхилення у стані здоров'я: 10% з них мають мовленнєві вади; 25- 30 % – порушення розвитку моторних функцій; 30-35 % – порушення зорово-просторового сприйняття. Рівня шкільної зрілості у шестирічному віці досягають від 17% до 50 % дітей, а недорозвиток пізнавальних здібностей виявлено у кожній десятій дитини шкільного віку [3].

Треба зауважити, що лише 40 % дітей дошкільного віку проходять через систему корекційного навчання, що призводить у багатьох випадках до побічних відхилень у психічному розвитку і ускладнює більш повну реалізацію адаптивних та компенсаторних можливостей дитячого організму.

Наявна ситуація потребує об'єднаних зусиль лікарів, психологів, корекційних педагогів, соціальних працівників у проведенні якісної комплексної медико-психолого-педагогічної корекції порушень у розвитку дітей з особливими потребами. Науково обґрунтована і виважено організована рання комплексна корекція відкриває для значної частини дітей входження в загальний освітній процес на більш ранньому етапі вікового розвитку.

2. Відсутність узгодженості освітньої законодавчої бази України з метою забезпечення прав і освітніх потреб дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Як відомо, стратегію реформування корекційної освіти в Україні визначають такі законодавчі документи: Конституція України (1996 р.), Державна національна програма «Освіта» (Україна – ХХІ століття) 1993 (рік), національна Програма «Діти України» (1966 р.), Закон «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про охорону дитинства» (2001р.), «Концепція спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку в Україні на найближчі роки і перспективу» (1996), «Концепція реабілітації дітей з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями» (1998),

«Концепція державного стандарту спеціальної освіти» (1999), Наказ МОН України «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю» (2005 р.).

Окремі положення цих державних документів мають декларативний характер. Зокрема, повільно розробляються нормативна база корекційної освіти (так в Україні відсутній закон про спеціальну освіту, не розроблені до кінця державні стандарти спеціальної освіти), повільно розробляються питання реабілітації дітей, їхніх освітніх прав, міжвідомчого фінансування, державно-громадської співпраці, що блокує апробацію та впровадження інноваційних корекційних програм для осіб з порушеннями психофізичного розвитку [1].

3. Відсутність повного охоплення дітей з порушеннями психофізичного розвитку спеціальним навчанням.

Причиною цього є нездатність існуючої мережі спеціальних закладів забезпечити кожну дитину адекватною його дефекту педагогічною, медичною, психологічною та соціальною допомогою. Сьогодні з 10 % таких дітей навчанням у спеціалізованих закладах охоплено близько 2 %. Решта – навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах, де умови роботи не відповідають особливостям їх психофізичного розвитку, або ще гірше не навчаються взагалі (це категорії дітей з аутизмом, із складними порушеннями) [2].

4. Відсутність належної навчально-виховної та корекційної роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку у спеціальних навчальних закладах.

На сьогодні у зв'язку з важким фінансово-економічним станом у державі спеціальні заклади незадовільно забезпечуються навчальною, методичною літературою, спеціальним обладнанням. Повільно триває впровадження нових освітніх інформаційних технологій у навчально-виховний процес осіб з психофізичними вадами. Все це ускладнює соціально-трудова адаптацію та інтеграцію дітей з особливими потребами у соціум [1].

5. Ізоляваність дітей з особливостями психофізичного розвитку в спеціальних школах-інтернатах.

Внаслідок штучної ізоляції дітей з обмеженими психофізичними можливостями, відриву їх від сім'ї у дошкільному та шкільному віці, застосування надмірної опіки у виховному процесі формується особистість, яка невпевнена в собі, у своїх силах і можливостях, не підготовлена до інтеграції в суспільство. Звідси найважливішим завданням сучасної корекційної педагогіки є позбавлення ізоляції дітей з особливими потребами від реального середовища, реальних умов життя з його проблемами соціального, морального та культурного порядку, шляхом інтеграції в загальноосвітні навчальні заклади і здобуття якісної освіти разом зі здоровими однолітками.

Про те, що навчати дітей з особливостями психофізичного розвитку необхідно в системі інтегрованого навчання, стверджував ще в 20-ті роки минулого століття Л.С. Виготський. Він наполягав на створенні такої системи навчання, в якій вдалося б органічно пов'язати спеціальну освіту із загальною. Науковець стверджував, що це необхідно, оскільки "при всіх перевагах наша спеціальна школа відрізняється тим основним недоліком, що вона замикає свого вихованця, сліпу, глуху або розумово відсталу дитину, у вузьке коло шкільного колективу, створює замкнутий світ, в якому все пристосовано до дефекту дитини, все фіксує його увагу на своєму недоліку і не вводить його в справжнє життя".

6. Відсутність зацікавленості та мотивації адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження інноваційних форм навчання осіб з особливими потребами (зокрема інклюзивного навчання).

Сьогодні інклюзивна форма навчання для дітей з вадами психофізичного розвитку заслуговує на особливу увагу. Адже інклюзивне навчання – це спільне навчання і виховання дітей з особливими потребами зі здоровими однолітками в умовах масового загальноосвітнього закладу за місцем проживання. Спільне навчання і виховання має свої позитивні сторони для дітей з особливими потребами: наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і

талантів дітей, а не на їхніх проблемах; взаємодія зі здоровими однолітками сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку таких дітей. Здорові діти завдяки взаємодії з дітьми з вадами психофізичного розвитку вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, милосердними, співчутливими, терплячими, готовими до взаємодопомоги [2].

Основною проблемою сьогодні є стихійне впровадження інклюзивного навчання в масових школах та дитячих садочках; не прийняття інклюзії по причинам відсутності належної підготовки педагогічних кадрів масових загальноосвітніх закладів до роботи з дітьми з обмеженими можливостями, відсутність спеціальних педагогів в звичайних школах та дитячих садочках, відсутність відповідної навчально-матеріальної бази закладів і таке інше.

Отже, одночасне функціонування традиційних та інноваційних закладів у системі корекційної освіти дітей з особливими потребами, взаємодія їх структур з метою реалізації завдань комплексної медичної, фізичної, соціальної та професійної реабілітації має безперечну перевагу.

7. Відсутність повного забезпечення висококваліфікованими педагогічними кадрами спеціальних закладів та загальноосвітніх закладів, у яких навчаються діти з особливими потребами.

Висококваліфіковані спеціальні педагогічні кадри – це ті які приймають і усвідомлюють реформи в корекційній освіті, розробляють нові педагогічні технології організації навчально-виховного процесу, нове навчально-методичне забезпечення, опановують сучасними методиками диференційованого й особистісно-орієнтованого викладання (залежно від індивідуальних потреб дитини), готові працювати в команді в умовах інклюзивного навчання дітей з особливими потребами.

В Україні Інститут корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова готує фахівців для роботи з дітьми за різними нозологіями, в тому числі і спеціалістів зі спеціальної психології, вчителів інклюзивної освіти, консультантів для ПМПК і ін. Як стверджує науковець М. Шеремет необхідно

цілеспрямовано і планово здійснювати підготовку та перепідготовку висококваліфікованих кадрів за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями. Наші випускники мають бути конкурентоспроможними в світовій системі спеціальної освіти [6].

Висновок. Ми окреслили лише певне коло проблем сучасної корекційної педагогіки. Безперечно, що їх набагато більше, і вирішення їх потребує часу, повсякденної напруженої роботи і об'єднання зусиль багатьох людей, причетних до цієї важливої і необхідної справи. Вирішення хоча б частини з них забезпечить готовність дітей з особливими потребами до повноцінного виконання своїх різноманітних соціальних ролей і функцій, готовність до саморозвитку, самоствердження, до щасливого людського життя серед людей.

Список використаних джерел

1. Засенко В. Спеціальна освіта: стан і пріоритети розвитку / В. Засенко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : наук.-метод. зб. за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К. : О. Т. Ростунов, 2010. – Вип. 1. – С. 3–7.
2. Колупаєва А. Стратегічні напрями сучасної освітньої політики України / А. Колупаєва // Дитина із сенсорними порушеннями: розвиток, навчання, виховання : зб. наук. праць / за ред. С. В. Литовченко, І. М. Гудим. – К. : О. Т. Ростунов, 2011. – Вип. 2. – С. 5–12.
3. Липа В. До питання про загальний стан державної підтримки дітей з особливими потребами на Україні / В. Липа, О. Гаврилов // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціальна педагогіка. Частина 1 / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : Медобори – 2006, 2011. – Вип. 17. – С. 73–83.
4. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева ; [за заг. ред. С. П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

5. Синьов В. Методологія та теорія досліджень в галузі дефектології / В. Синьов // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – Вип. 15. – С. 7–9.
6. Шеремет М. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України / М. Шеремет // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціальна педагогіка. Частина 1 / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : Медобори – 2006, 2011. – Вип. 17. – С. 7–11.

Стаття присвячена актуальним проблемам сучасної корекційної педагогіки, головним завданням якої є всебічний розвиток осіб з особливими потребами. На сучасному етапі розвитку України відкриваються перспективні зміни у системі освіти означеної категорії осіб, пов'язані з новим ставленням до них, розв'язанням завдань їх соціалізації та інтеграції в соціум.

Ключові слова: корекційна педагогіка, діти з особливими потребами.

The article is devoted topical issues of modern correction education, whose main objective is the all-round development of people with special needs. At the present stage of development of Ukraine opens perspective changes in the education system of the designated categories are relevant for the new attitude to them, resolution of problem of their socialization and integration into society.

Keywords: correction education, children with special needs.